

Integració i cooperació a l'àrea mediterrània

Josep M. Jordán¹

Hi ha una política mediterrània de la Unió Europea (UE) que funciona des de fa més de 40 anys. Aquesta política ha travessat distintes etapes, en funció l'evolució de la UE mateixa, que ha passat de sis a vint-i-cinc estats membres i passarà a vint-i-set el 2007, com també del context internacional. La política mediterrània ha tingut sempre com a components bàsics uns elements d'integració comercial i uns altres de cooperació financera. Ara bé, els darrers onze anys ha assumit un plantejament més ambiciós amb l'estratègia de l'Associació Euromediterrània, o Procés de Barcelona, la qual s'ha vist reforçada recentment amb la Política de Veïnatge de la UE. ¿Quin ha sigut el resultat d'aquesta llarga actuació europea envers l'àrea mediterrània i quines són les perspectives de futur de la regió?

L'inici de la política mediterrània

Va ser als anys 60 quan, per raons de proximitat i relacions històriques,

[La política mediterrània ha tingut sempre com a components bàsics uns elements d'integració comercial i uns altres de cooperació financera.]

s'establiren uns primers acords comercials entre la UE i alguns dels Països Tercers Mediterranis (PTM). Als 70, arran de la primera ampliació, la UE adoptà una política global cap a l'àrea mediterrània i incorporà un àmbit de cooperació financera, junt amb l'àmbit comercial. L'objectiu era contribuir al desenvolupament dels PTM. Els resultats, tanmateix, foren ben escassos al llarg dels anys 70 i 80. La majoria d'aquests països seguien aleshores unes estratègies de desenvolupament altament proteccionistes, que els impedièn beneficiar-se de la política mediterrània de la UE; unes estratègies que pos-

1. Josep M. Jordán Galduf, Catedràtic d'Economia Aplicada de la Universitat de València i president del Patronat Sud-Nord de la Universitat de València (EG)

© Cedida per: UNESCO

L'administració espanyola va comprendre de seguida que era interessant per al país potenciar la política mediterrània de la UE i ha actuat coherentment en aquest sentit.

teriorment s'hagueren de modificar, pels greus desequilibris macroeconòmics que generaven.

En la dècada dels 80, la UE es va ampliar cap al sud: primerament amb la incorporació de Grècia (1981) i, després, amb les incorporacions d'Espanya i Portugal (1986). El centre desenvolupat de la Unió integrava aleshores una perifèria europea meridional menys desenvolupada i això constituïa un repte, tant per al conjunt de la UE com per a l'altra perifèria mediterrània, la de la riba sud. Els PTM, sobretot el Marroc, venen amb molta por l'entrada d'Espanya a la UE, ja que en preveïen un impacte molt

negatiu sobre les seues febles economies. Precisament, a fi d'atenuar aquest impacte, la UE va reformar la política mediterrània el 1986, amb el compromís de mantenir els corrents tradicionals d'exportació agrària dels PTM i de millorar la cooperació financera destinada a l'àrea.

L'administració espanyola va comprendre de seguida que era interessant per al país potenciar la política mediterrània de la UE i ha actuat coherentment en aquest sentit: influí favorablement en la renovació d'aquesta política en el període 1992-1995 i operà a favor de l'estratègia de l'Associació Euromediterrània, llan-

çada a Barcelona el novembre de 1995. Aleshores la UE ja s'havia ampliat cap al nord, una Unió de quinze països, i dedicava grans esforços a recolzar la transició política i econòmica dels països de l'Europa Central i Oriental (PECO), encetada arran de la caiguda del mur de Berlín.

L'Associació Euromediterrània

L'estratègia d'Associació Euromediterrània va ser establerta com un contrapès a l'obertura de la UE cap a l'est, atesa l'especial fragilitat política i socioeconòmica dels PTM. El projecte conté un doble mecanisme bila-

L'estratègia d'associació euromediterrània va ser establerta com un contrapés a l'obertura de la ue cap a l'est, atesa l'especial fragilitat política i socioeconòmica dels països tercers mediterranis.

teral i regional i s'ha articulat al voltant de tres grans àmbits d'actuació: el polític i de seguretat, l'econòmic i financer i el social, cultural i humà. La meta és ben ambiciosa: crear una zona de pau i estabilitat, una zona de prosperitat compartida, una zona de diàleg cultural i intercanvi humà entre les dues ribes de la Mediterrània. Per a assolir aquesta meta i amb l'horitzó de l'any 2010, hi ha en marxa la construcció d'una àrea de lliure comerç euromediterrània, s'ha incrementat la cooperació financera de la UE amb els PTM, mitjançant el programa MEDA i l'actuació del Banc Europeu d'Inversions (BEI), i s'ha intensificat el diàleg polític, social i cultural en la regió.

El Procés de Barcelona, tanmateix, ha avançat amb molta lentitud. Els acords d'associació entre la UE i cadascun dels PTM, instrumentals per

a conformar l'àrea de lliure comerç euromediterrània, s'estan aplicant per fi en tots aquests països, a excepció de Síria (vegeu el quadre 1). Igualment, s'ha posat en marxa l'anomenada Iniciativa d'Agadir, per liberalitzar el comerç entre el Marroc, Tunísia, Egipte i Jordània. D'altra banda, la V Conferència Euromediterrània, celebrada a València l'abril de 2002, va ser decisiva perquè el desembre de 2003, a Nàpols, s'aprovara l'inici de la Fundació Anna Lindh per al Diàleg de Cultures i de l'Assemblea de Parlamentaris Euromediterranis.

Efectes econòmics del Procés de Barcelona

Fins ara, l'estratègia de l'Associació Euromediterrània ha tingut una repercussió molt limitada en el crucial objectiu de propiciar el des-

© Cedida per: UNESCO

Quadre 1 // Acords d'associació entre la UE i els PTM

	Signatura de l'acord	Entrada en vigor
Marroc	Febrer de 1996	Març de 2000
Algèria	Abril de 2002	Setembre de 2005
Tunísia	Juliol de 1995	Març de 1998
Egipte	Juny de 2001	Juny de 2004
Israel	Novembre de 1995	Juny de 2000
Autoritat Palestina	Febrer de 1997	Juliol de 1997
Jordània	Novembre de 1997	Maig de 2002
Líban	Juny de 2002	Març de 2003
Síria	Octubre de 2004	Pendent

Nota: Turquia no apareix en aquesta relació perquè, des del 1996, forma una unió duanera amb la UE i a hores d'ara es troba en procés de preadhesió a aquesta. Tampoc no hi són Malta i Xipre, que des del 2004 són membres de la UE. Líbia no forma part, ara per ara, de l'Associació Euromediterrània, només n'és observador.

envolupament econòmic dels PTM i poder aconseguir, així, una àrea de prosperitat compartida amb la UE. La taxa anual de creixement econòmic dels PTM ha sigut de prop del 3%, en termes reals, els darrers deu anys, una taxa un poc superior a la del període anterior. Tanmateix, això no ha sigut suficient per a compensar el creixement demogràfic d'aquests països, per a augmentar les taxes d'ocupació i reduir els nivells de pobresa en la regió. En conseqüència, han prosseguit els fluxos migratoris del sud cap al nord. La diferència de nivells de vida és molt gran entre les dues ribes de la Mediterrània. Així,

Quadre 2 // Importància de la UE com a origen de les importacions i destinació de les exportacions dels PTM (Percentatge del comerç total, l'any 2003)

	Importacions de la UE	Exportacions a la UE
Marroc	58,2	71,2
Algèria	64,7	60,0
Tunísia	72,4	81,0
Egipte	36,5	42,4
Israel	42,6	28,7
Jordània	27,3	3,4
Líban	56,0	19,3
Síria	32,9	49,8
Turquia	48,7	54,9

Font: Comissió Europea

El Procés de Barcelona ha avançat amb molta lentitud.

© Cedida per UNESCO

mentre que a Espanya la renda per càpita és d'aproximadament 21.000 dòlars (25.000 en paritat de poder adquisitiu), al Marroc és de 1.500 dòlars (4.000 en paritat de poder adquisitiu).

L'establiment de l'àrea de lliure comerç, prevista entre la UE i cadascun dels PTM, es du a terme mitjançant la progressiva reducció dels aranzels i les barreres quantitatives per als productes industrials, mentre que per als productes agrícoles hi ha unes concessions comercials recíproques que tendeixen a ampliar-se en successives negociacions bilaterals.

Tot això ha incidit favorablement en l'evolució dels intercanvis comercials entre les dues ribes de la Mediterrània, que han augmentat en termes absoluts els darrers deu anys. En general, la UE és molt important, des del punt de vista comercial, per als PTM (vegeu el quadre 2). Tanmateix, la quota del conjunt dels PTM en les importacions i les exportacions de la UE és molt reduïda i s'ha modificat molt poc la darrera dècada: un 7% de les importacions europees procedeix dels PTM i un 10% de les exportacions europees es destina a aquests països. En el cas particular

d'Espanya, a penes el 5% de les exportacions es dirigeix als PTM, on el Marroc i Turquia destaquen com a destinacions, i una proporció semblant de les importacions procedeix d'aquests països (Algèria, Turquia i el Marroc principalment).

Més enllà de l'impacte comercial, un dels efectes més esperats de l'estratègia d'associació euromediterrània ha sigut l'atracció d'inversions empresarials europees per part dels PTM. Però, en això, l'èxit de l'estratègia euromediterrània ha resultat, ara per ara, molt limitat. És cert que la inversió europea directa s'ha incre-

La Política Europea de Veïnatge pretén reforçar l'estratègia d'associació euromediterrània i fer front al temor que senten els països tercers mediterranis de quedar marginats davant la nova ampliació cap a l'est de la UE.

mentat recentment en els països del Magrib, però aquests països —i el conjunt dels PTM— continuen sent una regió marginal des del punt de mira dels interessos inversors de les empreses europees i estrangeres en general, les quals mostren una major preferència pels PECO (països de l'Europa central i oriental), l'Amèrica Llatina i el Sud-est Asiàtic. Aquest és també el cas de la inversió empresarial espanyola a l'àrea mediterrània, la qual, tot i que s'ha incrementat els darrers anys, particularment al Marroc i Turquia, resulta encara bastant reduïda.

Un dels elements clau que expliquen la manca d'atracció d'inversió estrangera dels PTM és el lent avanç d'aquests països en el procés de modernització institucional, política i econòmica. És clar que molts dels PTM han experimentat un progrés en la liberalització comercial i en l'aplicació d'una política macroeconòmica més estable. Tanmateix, el marc legal encara hi és molt feble i la burocràcia i la corrupció dificulten força l'atracció de la inversió exterior.

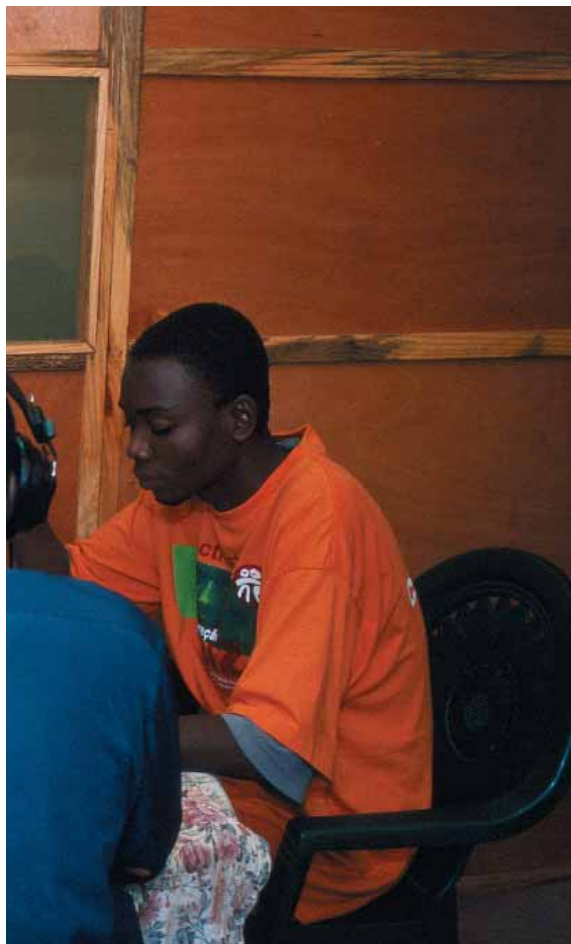
La Política Europea de Veïnatge

El maig de 2004, just després de la cinquena ampliació de la UE (vuit estats de l'Europa Central i Oriental, a més de Malta i Xipre), aquesta llançava la Política Europea de Veïnatge. Una política que pretén reforçar l'estratègia d'associació euromediterrània i fer front al temor que senten els PTM de quedar marginats davant la nova ampliació cap a l'est de la UE. Aquesta política ofereix als PTM una relació més estreta amb la UE, però alhora els exigeix un major compromís amb les reformes institucionals (polítiques i econòmiques).

En aquest context, s'han negociat uns plans d'acció que ara estan

començant a aplicar alguns dels PTM. Aquests plans inclouen la possibilitat d'una major participació d'aquests països en el mercat interior de la UE, si aproximen el seu marc normatiu al de la Unió, i la seua participació en alguns programes comunitaris importants, com ara educació i formació, investigació i innovació, energia, transport, medi ambient i societat de la informació. Quant a la cooperació financera, el programa MEDA serà substituït per l'Instrument de Veïnatge i Partenariat en les Perspectives Financeres 2007-2013 de la UE. Tot per recolzar les reformes institucionals dels PTM i propiciar-ne més efectivament el desenvolupament econòmic i social.

© Cedida per: UNESCO

Cloenda

Al llarg dels darrers onze anys s'ha consolidat de manera gradual l'Associació Euromediterrània, però no amb la força que s'esperava. Els resultats han sigut positius, però molt insuficients respecte dels objectius que es van proposar. El diferencial en els nivells de vida entre el nord i el sud de la regió ha crescut en lloc de reduir-se. Per tot això, i perquè la UE s'ha ampliat cap a l'est, la Política Europea de Veïnatge ha reforçat recentment l'estratègia de l'Associació Euromediterrània.

El novembre de 2005, a Barcelona, es va celebrar una cimera euromediterrània per tal de commemorar el 10é aniversari del llançament de l'estratègia de l'Associació Euromediterrània. Hi hagué una avaluació realista dels resultats d'aquesta estratègia, fins al moment, i s'aprovaren algunes mesures importants per a millorar els seus resultats d'ara

Els resultats de l'Associació Euromediterrània han sigut positius, però molt insuficients respecte dels objectius que es van proposar.

endavant. S'hi expressà la voluntat de promoure i ordenar la immigració legal i combatre la il·legal. S'hi manifestà el compromís d'avançar en la progressiva liberalització del comerç agrari i també hi hagué el compromís de constituir el Banc Euromediterrani d'Inversions, com a filial del BEI, i d'augmentar la cooperació financera amb els PTM. Finalment, s'hi destacà el desig de centrar més aquesta cooperació en el camp de l'educació i la formació, a més de promoure la democràcia. Ara cal que la UE porte endavant aquests compromisos i que els PTM avancen en l'aplicació dels Plans d'Acció que tenen marcats.